

# NOVICE

## kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Novice izhajajo v Ljubljani  
vsak teden dvakrat, nam-  
reč v sredo in saboto.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Veljajo za celo leto po pošti  
4 fl., sicer 3 fl., za pol leta  
2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

**Tečaj XI.**

**V saboto 5. februaria 1853.**

**List 11.**

### Gospodarske reči.

(*Salo ali prešičjo mast, kadar govejo živino napenja*), hvalijo angleški živinozdravniki. V bokal vrele vode se dene 1 funt gorkiga sala; ko se je voda shladila, se vse skup vlije živini noter; en pomagač derži glavo in vrat živine kviško, drugi pa pritiska na levo stran vampa, kjer je nar bolj napet, da se začne živini rigati; o 20 minutah so večidel vsi vetrovi iz vampa pregnani in živina ni več napeta. Piče (futra) se ji pa več ur potem ne sme dati.

(*Mleko v latvicah iz cinka*) se skisa 4 do 5 ur pozneje kakor v kositarjevih ali lončenih; tudi se v njih smetana bolje loči, in potem takim se po njih pridobi več siroviga masla (putra). To natanjko skusiti, si je dal nek gospodar 3 latvice iz cinka, 3 pa iz kositarja napraviti, ktere je ob enim z ravno tistim mlekom napolnil; v 45 urah se je vsedlo mleko v kositarjevih posodah in iz posnete smetane se je namedlo 1165 delov siroviga masla; — smetano v cinknih latvicah so zamogli se le 5 ur pozneje posneti in namedlo se je iz nje 1630 delov siroviga masla, ki je tudi boljiga okusa bilo.

(*Pepel od premoga — Steinkohlen — je za senošet ali travnike tako dober*), da je podružnica Celjska glavni odbor štaj. kmetijske družbe naprosila: naj bi se on obernal na oskerbnništvo c. k. železnice, da bi se kmetovavcem prepustilo ta pepel po dostojni ceni, namest ž njim staro strugo Voglajne zasipati.

(*Nar boljši mast za usnjino kočij, konjske oprave itd.*), je tista, kakoršno rabijo Angleži, ki jo takole napravijo: en bokal mleka se pristavi k ognju, da zavre, po tem se dene 4 lote dobriga lahko raztopljiviga mjila (žajfe) v mleko, se prav dobro pomeša in pokuhati pustiti; po tem se primeša tudi 4 lete čistiga ne zarkoviga lanéniga olja in vse skup se mora dobro pretresti, da se do dobriga pomeša. Taka mast ni draga, usnje pa, ktero se z njo maže, ostane vedno volno in mehko, in se ne razpoka.

### Razne kovine kot gradivo.

#### 1. Železo.

Sploh je znano, da se za stavitev prebivališ mnogo mnogo železja upotrebuje. Železo je nar važnisi kovina pri zidarii.

Z obziram na pridobitev je železo dvojne baže: lito in kovano železo. Pervo se rabi bolj za nositi ali podpirati, poslednje za obesiti težo.

Po barvi tako imenovano svetlosivo lito železo je nar bolj, ker je vlečljivo in gibčno. Torej

se mora gledati, da roba iz litiga železa, ktera pri stavitvi se porabiti ima, iz svetlosiviga železa te baže je izdelana, ker černosivo lito železo za to ne velja.

Kovano ali železo u palicah (Stabeisen) mora, da je dobro, se sem ter tje kriviti ali šibiti dati; se mora merzlo valjati, sukati in u svilo se vleči dati brez da bi počilo.

Dobro lito železo ne sme luknjasto biti; plena njegova mora biti gladka in ojstra. — Dobro kovano železo mora biti vlačivo, na poveršini brez poklin, plena pa mora vùn moleče nitke ali žilice imeti.

Ker ima železo tako imenitne lastnosti, da je gibčno, vlačivo in terdo, se za stavitve čedalje bolj upotrebuje. Tako je sploh znano, da na Angleškim ne le cele ladje, temoč tudi hiše, hrame itd. iz goliga železa napravljajo; in če tudi drugod še ne grejo tako dalje, se vunder več hišnih obstojnih delov, ki so poprej se iz lesa izdelovali, zdaj skorej sploh iz litiga ali kovaniga železa napravlja.

#### 2. Baker.

Baker ali kotlovina se rabi pri stavbah posebno ko terpežno gradivo za pokrivanje. Ta kovina je zlo vlečljiva in močna, ter se dá sila raztegniti; torej se zamore tem bolj upotrebiti, ker dan današnji bakarnice prevelike strešne ploše napraviti znajo.

Bakrene ploše za pokrivanje morajo nar manj 2 štirjaška čevlja imeti. Tudi žlebi morajo iz bakra narejeni biti, čeravno streha je s strešniki krita. Bakrovina mora tako visoko u podstrehe seči, kolikor ima žleb vode zadržati: drugači bi deževnica lahko med krov in žleb se stekala, ter vlažnost u zidovje zavlekla.

#### 3. Svinec.

Svinec se ne upotrebuje za pokrivanje. Tudi za obloge oknjenih šip se je boljši napravi vmakniti moral.

#### 4. Cink.

Ob novejši dóbi so začeli pri stavbah se cinka posluževati. Cink, sivkljato-bela, kositarju podobna kovina, je precej terd. Napravijo se iz njega ploše, 2 čevlja dolge, poldrugi čevlj široke. Teška je ena ploša blizo 3½ funta. Rabijo se za pokrivanje pohištve, ker so sila terpežne.

Omeniti se pa mora, da deževnica, ki od cinkoviga krova doli steče, se ne more tako porabiti, kakor deževnica, ki od drugih krovov doliprihaja.

#### 5. Medenina.

Med ali medenina (Messing) vremenu malo zoperstaja. Rabi se tedaj le znotraj pohištve, kjer